

Druiventeelt, vroeger en nu

Het is zo'n zes weken geleden dat ik van Marten Pelleboer een mailtje kreeg dat hij aan mij gedacht had om een artikeltje over druiventeelt te schrijven voor de Pomospost. Wel, dat leek mij wel leuk en na enige haperingen heb ik de computer gestart en ben begonnen. Op dat moment doet zich de vraag voor: Waar wil je het over hebben en wat wil je ermee bereiken? Wel, daar kom ik later op terug.

passie voor fruitteelt en tuinbouw droeg hij op mij over en ik begon met een moestuin op een strook land tussen de warenhuizen en de sloot.

Nadat wij in 1976 uit Rotterdam naar Koekange in Drenthe verhuisden, kochten wij in 1979 onze huidige stek en daar plantte ik mijn eerste druivenstokken, een blauwe Boskoop Glorie en een Witte van der Laan. Toen nog heel gangbaar, nu eigenlijk gepasseerd door bij-

Frankenthaler.

kruid. Het woekert en slingert zich overal doorheen als het zijn gang kan gaan. Maar..., als je het gewas leidt, snoeit en goed verpleegt, dan gebeurt er een wonder. In het voorjaar groeien uit het kale hout tere intens groene ranken, waaraan onopvallend kleine groene bloempjes aan trossen (bossen noemen Westlanders dat) verschijnen. In de zomer veranderen ze na de bevruchting in bessen (korrels) en in het najaar hangen er groengeel of blauwzwart gekleurde zoet smakende trossen (bossen) aan. Bij sommige teelten onder glas meer dan 2 kilo zwaar.

Appels, peren en pruimen hebben, volgens recent genetisch archeologisch onderzoek, hun herkomst in een oerfruitboom uit de streken in en ten oosten van de Kaukasus. Ze zijn daar al duizenden jaren in gebruik bij de samenlevingen in die streken. Ook de druif, en wijn daarvan, kwamen zo'n 5000 jaar geleden al voor in oude verhalen en geschriften uit Egypte, Klein-Azië en de streken tussen de oostelijke Middellandse Zee en het huidige Pakistan. Inmiddels blijken ook andere varianten van het geslacht *Vitis* van oudsher voor te komen in Amerika en China. De smaak van deze varianten is anders en vaak ook minder aantrekkelijk tot ronduit vies (foxy of zuurtjes). Toch zijn ze van belang voor het ontwikkelen van druifluisresistente onderstammen en ziekteresistente nieuwe druivenrassen, die geschikt zijn voor wijnbouw in onze streken en ook in de zuidelijke streken van Europa en de 'nieuwe wijnlanden' buiten Europa.

Jonge druivenaanplant.

Mijn Westlandse historie

Mijn passie met de teelt van onder andere dit gewas, en mijn streven om daar een zo mooi mogelijk product van te oogsten, is begonnen toen ik in 1969 kennismaakte met mijn schoonvader, een rasechte Westlandse tuinder. Hij was een zoon van een tuinder met gemengd bedrijf (varkens voor de mest, (zacht)fruit en groente). Na de oorlog was hij gestart op 1,5 hectare grasland (zavel) met twee serres tafeldruiven naast de overige teelten onder glas en in de volle grond. Zijn

voorbeeld de aantrekkelijkere, veel beter smakende en resistente rassen als Nero (blauw) en Birstaler Muscat (wit). Een kas behoorde in die tijd financieel nog niet tot onze mogelijkheden. We hadden wel 60 ramen platglas, maar daar teelden we vroege bloemkool, meloenen en komkommers onder, voor de verkoop aan biologische winkeltjes.

Wat vind ik zo boeiend aan druiven (*Vitis Vinifera*)?

Het is een rankende plant uit de bosranden en eigenlijk is het on-

Sjoerd Windemuller bekijkt zijn druiven.

Rond 2002 rees bij mij het plan zelf een kleine wijngaard te starten. Ik werd geïnspireerd door de wijngaarden die wij in onze vakanties bezochten in Frankrijk, Spanje en Duitsland. Ik was enthousiast geworden om zelf wijndruiven te gaan telen en mijn echtgenote (Anneke) bekeek het experiment met een zekere welwillendheid. Inmiddels was ik al bekend met een aantal Nederlandse wijngaarden en lid van het Wijngaardeniersgilde geworden. Sinds enkele jaren ben ik ook lid van een regiogroep voor onderlinge deskundigheidsbevordering. Naast de wijndruiven wilde ik ook mijn assortiment tafeldruiven in de volle grond en onder glas uitbreiden. Zo'n plan vergt de nodige voorbereiding.

Wij beschikken zelf over zo'n 3000 m² grond, waarvan inmiddels 2500 m² in cultuur als moestuin, boomgaard (oude rassen als hoogstam en modernere rassen als laagstam) en wijngaard; zo'n 100 wijnstokken in de volle grond, waarvan 10 van verschillend ras en ook geschikt als tafeldruif. Voor de wijndruiven heb ik in hoofdzaak gekozen voor Cabernet Cortis (blauw) en Johanniter (wit). Deze stokken heb ik gekocht bij Vitis Vino in Bentelo, samen met het materiaal, zoals gegalvaniseerde wijn-

bouwpalen, draad en diverse binders en vastzetklemmen. Bij Vitis Vino is ook een professionele wijnmakerij opgezet onder de naam Neerlands Wijnmakerij. Daar wordt sinds vorig jaar onze oogst door een Duitse keldermeester professioneel verwerkt tot wijn. Verder heb ik in een kleine koude kas (18 m²) 6 oude rassen tafeldruiven, in Nederland alleen geschikt voor de teelt onder glas.

In 2008 plantten wij de wijnstokken aan en in 2010 de tafeldruiven in de kas. Het stekhout voor de tafeldruiven heb ik gekregen van De Westlandse Druif en van een kennis uit Honselersdijk, die in één kap van de oorspronkelijke tuinderij nog druiven teelt. Oorspronkelijk had ik 16 diverse rassen, maar een aantal rassen bleken niet bestand tegen de strenge vorst in 2011 in Drenthe. Ook heb ik een serie kunnen verkopen.

Inmiddels had ik in 2009 een wintercursus druiventeelt (volle grond en onder glas) gevolgd bij de Westlandse Druif in Monster. Iedere maand één zaterdag om 6 uur op om mijn zoon op te pikken in Nieuwegein en dan met zijn tweeën naar Monster voor een dagje cursus. 's ochtends theorie en 's middags praktijk.

De Westlandse Druif is een museum, expertisecentrum en rassenbank in één, op ongeveer 8 ha grond. Zij beheren tientallen oude en moderne druivenrassen en zij leveren op verzoek stekhout. Er staan zowel druivenserres, koud glas en gestookt, als ook moderne warenhuizen met klimaatbeheersing. Alles is voorzien van computergestuurde beluchting, beregening, scherming en verwarming. Bemesting en teelt geschieden op geheel biologische wijze en het restwater wordt opgevangen en gerecycled, om vervolgens in menging met vers regenwater te worden hergebruikt. In dit 'bedrijf' werken veel vrijwilligers volgens werkrooster, onder leiding van een betaalde professionele bedrijfsleider. Het project moet zichzelf bedruipen.

De teelt van druiven

De teelt van druiven begon in Nederland in 1647. Pastoor Franciscus Verburch werd aangesteld als eerste pastoor van het Westland na de Reformatie en hij zou de druiventeelt in het Westland hebben ingevoerd. Het Westland was in die tijd de 'warmoestuin' en 'fruithof' van 's Gravenhage. Maar de echte intensieve teelt druiven ontstond in de 19de eeuw. In 1828 werd in 'Staten van landbouw in het Koninkrijk Holland' het Westland nadrukke-

White Allicanter.

lijk genoemd als centrum voor de druiventeelt. De productie werd vooral naar Engeland geëxporteerd. De druif werd daarna al snel een van de belangrijkste producten van het Westland. Vanaf die tijd tot de jaren '60 was het de belangrijkste teelt in het Westland.

Tot het einde van de 18de eeuw was in de Zuidelijke Nederlanden (beneden de grote rivieren) ook sprake van een redelijk areaal druiven voor de wijnbouw. Echter, na de bezetting door Napoleon werd de wijnbouw in Nederland bijkans onmogelijk gemaakt door zeer hoge accijnzen. De 'kleine ijstijd' van de 19de eeuw gaf de genadeslag.

In de 17de eeuw was de tuinbouw in het Westland nog een vorm van gemengd bedrijf waarin groenteteelt, fruitteelt en het houden van vee hand in hand gingen. De teeltwijze bestond uit warmtemuren waartegen het gewas geteeld werd. Later kwamen de kopkassen (dat waren muren waarvoor schuin glas geplaatst werd dat gelegenheid bood om te verwarmen) en lessenaars. En nog later ook volledige glazen serres. Dat was eigenlijk de verdubbeling van het glas van de kopkas, zonder muur en met een breder oppervlak. De muren, lessenaars en kopkassen stonden zoveel als moge-

Boskoop Glory.

lijk in oost-west-richting geplaatst en de serres in noord-zuid-richting. Dit was om optimaal te profiteren van de zon. In het huidige teeltsysteem van druiven wordt nog steeds voor de noord-zuid-richting gekozen als de rijen in de volle grond staan en oost-west als de druiven tegen een muur staan. Natuurlijk is bij de uiteindelijke keuze onder glas ook de ligging van de kas, de serre of het warehouse van invloed.

Druiven kunnen niet tegen hoge waterstanden, maar wortelen bij voorkeur ook in een warme, voedzame, zuurstofrijke en diep doorwortelbare teeltlaag. Om een optimale wortelzone te creëren wordt gestreefd naar een grondwaterstand die minstens 60 cm onder het maaiveld ligt. Als dit niet zo is, dan kan dit vaak wel bereikt worden door drainage en wegpompen uit een verzamelput of afvoeren naar een watergang. Het verhaal dat druiven heel diep (moeten kunnen) wortelen geldt alleen voor stenige berghellingen, maar is in ons vlakke land niet van belang.

Om de bodem geschikt te maken voor de teelt is goede bodembemonstering, bodemanalyse en bemestingsadvies erg belangrijk als vertrekpunt. Dit geeft een inzicht in de aanwezige waarden van voedingsstoffen, structuur en biologische activiteit en maakt een planmatige verbetering van de teeltlaag in termijnen van 4 jaar mogelijk. In de huidige praktijk gebeurt bodemanalyse in de volle grond 1 keer per 4 jaar en in de teelt onder glas 4 keer per teeltcyclus. Bij de teelt onder glas is de ontwikkeling van het gewas nog afhankelijker van de verzorging dan bij de teelt in de volle grond.

Rassen

Er bestaan meer dan 10.000 voor de teelt minder of meer geschikte rassen, waarvan er zo'n 100 het meest in Europa worden aangeplant. Dus deskundig advies en het verzamelen van veel informatie bij meer ervaren druiventelers is aan te raden. Dan nog is ervaring opdoen en gaan kijken, helpen en proeven bij anderen een belangrijke leerweg. Het is

Witte van der Laan.

slechts een kleine selectie waar ik zelf ervaring mee heb of die ik ken van horen en zeggen.

Tegenwoordig zijn ook diverse rassen van onderstammen bekend, waarvan een flink aantal vorstbestendig zijn en resistent tegen de druifluis. Echter, over de prestaties van de onderstammen in combinatie met de verschillende rassen zijn nog onvoldoende wetenschappelijk betrouwbare gegevens verzameld. Wat dit aspect betreft staat de teelt van tafeldruiven en de wijnbouw in Nederland nog in de kinderschoenen.

Voor de hobbyist zijn nog veel oude en beproefde rassen beschikbaar voor de teelt van tafeldruiven onder glas. Heel bekend en makkelijk te telen zijn de blauwe Frankentaler, de Black Alicanter en de Muskaat van Alexandrië. Iets moeilijker, maar wel lekker, is de Golden Champion. De Muskaat van Alexandrië en de Golden Champion hebben eigenlijk wat verwarming nodig en zeker bij de Golden Champion moet ook de bestuiving door een vochtige plumeau gebeuren met

stuifmeel van Frankentaler of Alicanter. Baidor is ook een lekkere witte druif met hele grote korrels. Van de modernere rassen is de Dornfelder bekend voor deze teelt, net als Rubens en Palatina. Himrod is een bekende pitloze, maar niet door alle kenners gewaardeerde druif.

Zelf teel ik Muskaat van Alexandrië, Witte Alicanter en Black Alicanter, Witte Frankentaler en Blauwe Frankentaler en Golden Champion onder glas. In de volle grond teel ik de Bianca, de Nero, de Boskoop Glorie (beter smakende kloon met grotere korrels), de Birstaler Muskaat, de Muskaat Bleu en de Regent als tafeldruif. Behalve de Boskoop Glorie zijn ze ook goed geschikt voor de wijnmakerij.

Aanplanten

De planten worden 9 maanden van tevoren besteld, net als het plantmateriaal, zoals palen, spanners en draad. In het jaar voor het aanplanten wordt de bodem, op grond van het advies, zoveel mogelijk voorbereid met voorraadbemesting, bekaliking en compost of goed verteerde stalmest. Er zijn tegenwoordig diverse goede biologische mestkorrels en voedingspreparaten verkrijgbaar in giet- of korrelvorm. Ook kan het toevoegen van gesteentemeel of kleimineralen een optie zijn om de sporenelementen aan te vullen. Door 1 seizoen klaver, gras of andere groenbemesting te telen, kan het humusgehalte verbeterd worden en de bodem biologisch meer in balans komen. Als in het late najaar de plantstroken omgespit worden, is de bodem eind april klaar als de planten aankomen of afgehaald kunnen worden.

De rijen komen minimaal 1,80 m uit elkaar en in de rij worden de stekken met een onderlinge afstand van 1 m geplaatst. De palen komen op maximaal 6 meter uit elkaar in de rij en de eindpalen worden verankerd met gegalvaniseerde schroefgrondankers. De plantrijen worden op 40 cm zwarte grond gehouden en daartussenin liggen de klaver-grasbanen die kort worden gehouden in verband met nachtvorst.

In de kas wordt geen gebruik gemaakt van groenbemesting, maar wordt de bodem zwart gehouden. Bij de aanplant in de kas of tegen de tuinmuur wordt de druif bij voorkeur 20 cm uit de (glas)wand gehouden en ongeveer een meter uit elkaar. Als er voldoende ruimte in de hoogte is, dan kunnen op een onderlinge afstand van 1,20 meter meerdere etages boven elkaar aangelegd worden. Dit kost wel een aantal jaren om een wand zo dicht te laten groeien.

De etageopbouw kan uitgevoerd worden door de eerste plant de onderste etage te gunnen, de tweede plant de middelste en de derde plant de derde etage. Iedere plant krijgt zo een legger van 3 meter. In ouderwetse serres kan men met dit systeem de hele serre vullen. De wanden worden hiervoor vanaf 70 cm hoogte (op de knik van het serredak) gespannen met draden met een onderlinge afstand van 30 cm. Deze draden worden op regelmatige afstanden bevestigd aan staanders, bijvoorbeeld kaspoten of een vrijstaand systeem van gegalvaniseerde buizen. Om en om wordt een craldraad van 2,5 mm en een kunststofdraad gespannen met een verstelbare roestvrijstalen of goed verzinkte draadspanner. De draden waaraan de leggers worden aangebonden mogen een slag zwaarder zijn en zijn altijd van metaal. Voor het aanbinden bestaan materialen die meerdere jaren bruikbaar zijn. Onderaan dit artikel staat het adres waar planten en materialen te bestellen zijn.

Het toevoegen van mycorrhiza aan de grond bij het planten van de stekken heeft naar mijn ervaring een positieve invloed op de hergroei. Mest toevoegen bij het planten is funest voor de wortels, potgrond mengen met de grond uit het plantgat mag daarentegen wel. Voor het dichtgooien van het plantgat een gegalvaniseerde steunpaal bij de plant in de grond steken en na het dicht maken en inwateren de plant voorzichtig aanbinden.

Teelt- en snoeiwijze

Er is veel gediscussieerd over wat de beste teeltwijze is, maar van belang is ook wat gemakkelijk is voor de hobbyist. Bij de keuze van de onderstam kan het advies van de leverancier in het algemeen gevolgd worden. Een alternatief is het om zelf onderstammen te kweken van het ras Triomph d'Alsace. Dit is een krachtige groeier en hij is door z'n voorouders resistent tegen de druifluis en de meeste schimmels. Als de stekken beworteld zijn, kan daar 's winters een ent van het gewenste ras op gezet worden en, afgetaped met ribonstrip, in de entwas gezet worden. Pas op voor uitdrogen en zet ze vorstvrij weg op een zeer koele plek, bijvoorbeeld de koelcel.

Bij het aanplanten van de druiven is het belangrijk om de eerste 4 jaar te kiezen voor de opbouw van het gewas. Dat betekent dat alle bloeiwijzen worden weggeknipt. Ook ranken zonder bloeiwijzen worden teruggeknipt. 's Winters wordt teruggesnoeid tot pinkdik hout met een maximale verlengenis van on-

Frankenthaler in kas.

Westfrisia.

geveer een halve meter per jaar. Dat betekent dat bij een goede hergroei in 1 jaar de hoogte van de toekomstige stamkop bereikt wordt. Is het hout te dun, dan wordt teruggesnoeid op 3 ogen boven de enting. De aanleg van de kop of horizontale buiging wordt op ongeveer 60 tot 70 cm hoogte gehouden.

Hoe vroeger de wintersnoei plaatsvindt, hoe vroeger de plant weer kan uitlopen. Op deze manier kunnen de planten door verwarmen of koelen vervroegd of vertraagd worden in hun groei. Hierdoor is het mogelijk om uit de kas vanaf juni tot einde oktober verse druiven te oogsten.

Het belang van deze handelwijze is de opbouw van een sterk gestel, waarin de plant voldoende suikers op kan slaan voor de groei van volgend jaar en de tijd die de plant krijgt om een voldoende uitgebreid wortelstelsel aan te leggen. Dit helpt om voedsel-, water- en temperatuurstress tijdens de toekomstige teelt beter te doorstaan. Een gewas dat zo wordt opgebouwd, slijt ook niet zo snel en blijft veel beter in productie.

Er zijn globaal 2 snoeiwijzen met hun eigen onderverdelingen. Dat zijn Guyot- en Gordonsnoei (snoer). Bij de Guyot vervangt men ieder jaar

de legger door een nieuwe rank van 1-jarig bloemtrosdragend hout uit de stiften op de kop van de stam horizontaal te buigen en aan te binden. Deze methode wordt vooral bij wijndruiven toegepast. Bij Gordonsnoei (verder snoer genoemd) wordt de legger aangehouden en worden de dragende takken op 1 tot 3 knoppen teruggesnoeid, afhankelijk van het ras. Bij het terugsnijden wordt het overblijvende stukje tak dat zo dicht mogelijk bij de legger groeit, als nieuwe stift met knoppen aangehouden. Zo voorkom je de groei van een 'gewei' op de legger.

Het grote nadeel van snoer is dat bij een aantal rassen de opbrengst in de loop van een jaar of 7 vaak terugloopt in omvang en kwaliteit. Dan moet de legger vervangen worden door een nieuwe, die weer opgebouwd wordt vanuit de kop. De oude legger wordt weggezaagd. Het voordeel van deze aanpak is de opbouw van een overzichtelijk systeem tegen de muur of in de kas of serre. Bij de keuze tussen horizontaal of verticaal snoer is het belangrijk te weten dat sommige rassen op een verticaal snoer snel minder gaan presteren. Onder glas wordt over het algemeen voor horizontaal snoer gekozen.

Zowel op Guyot als op snoer worden de ranken aangehouden op 15 tot 20 cm. van elkaar. Afhankelijk van de zwaarte van de plant en het systeem van opbouw worden 5 tot 15 trossen per plant aangehouden. Bij rassen met trossen die lichter zijn dan 500 gram, mag dat het dubbele zijn. Voor iedere tros zijn voor de rijping minimaal 8 gezonde bladeren nodig. Hoe zwaarder de tros hoe meer blad. Om de vitaliteit van de plant niet te overvragen, wordt ernaar gestreefd om door krenten of trosdunning te voorkomen dat de trossen veel zwaarder worden dan 1000 gram.

Krenten

Als de druiven gebloeid hebben en goed bevrucht zijn, dan is het voor een goede kwaliteit tafeldruiven nodig om te krenten. Dit gebeurt als de korrels zo dik zijn als dikke dop-erwtten. Dan worden met een fijn

Muscat van Alexandrië.

druivenschaartje de te kleine korrels (eenpitters) of de korrels die te dicht op elkaar staan, verwijderd. Daarbij wordt goed gekeken dat er voldoende ruimte ontstaat voor een forse uitgroei van de overblijvende korrels. Dit is ook de gelegenheid om de tros in model te brengen, met mooie schouders en een goed afbouw naar de punt.

Wijndruiven worden niet gekrent, maar de trossen worden wel gedund door een deel te verwijderen van de punt en de schouders. Hierdoor krijgen de overblijvende delen van de tros meer ruimte om uit te groeien zonder dat de bessen elkaar kapot drukken. Dit is een belangrijke handeling om problemen met schimmels te voorkomen. De gehalten bij rijping en de beluchting en droging van de beshuid verbeteren hierdoor sterk.

Voeding

Nadat de winterbemesting heeft plaatsgevonden, wordt in begin juli nog een keer met biologische mengmest bijgemest (6-5-7 van DCM of OSO). Voor het overige kan worden bijgestuurd met bladbemesting. Het voert te ver om daar nu uitgebreid op in te gaan. Wellicht in een volgend artikel.

Gewasbescherming

Er zijn drie grote bedreigingen voor een druivengewas. Dat zijn:

1. Meeldauw. Door 's winters te beginnen met het insmeren van de stammen met een papje van zwavelbloem, water en behangsellijm (of buiten: waterglas) is een eerste stap gezet. Vervolgens wordt na het uitlopen, kort voor de bloei en na de vruchtzetting met zwavel gespoten. Dit wordt in een ritme van 1 keer per 14 dagen volgehouden tot 6 weken voor de oogst.
2. Valse meeldauw. Door vanaf het uitlopen van de druif om de 14 dagen met magnesiumfosfiet of kaliumfosfiet te spuiten, bouwt de plant weerstand tegen schimmelinfecties met valse meeldauw (phytophthora) op. (Kaliumfosfiet werkt ook goed bij aardappels en is toegestaan als biologische bladbemesting.) De keuze voor kalium of magnesium hangt af van de toestand van de plant en de ervaring met voedingsgebreken tijdens de teelt en de afrijping. Voor meer info hierover is het verstandig het 'Handboek druiven' van Fred Lorschheid te lezen en/of de leverancier te raadplegen.
3. Botrytis cinera. Na het beëindigen van de zwavelbespuitingen en bij kans op botrytis-infecties is het 2 keer per week verspuiten van kaliumbicarbonaat een goede aanpak. Het is verkrijgbaar in de formulering 'Vitisan' en wordt na regenval steeds opnieuw aangebracht. Het beschermt de plant ook tegen meeldauw.

Valse meeldauw komt bij druiven in de kas haast niet voor. Als er geen andere gewassen worden geteeld en de druif onder de kasvoet door naar buiten kan wortelen, dan kan het regenen in de kas sterk beperkt worden. Hierdoor wordt ook botrytis voorkomen.

Een ander risico is de infectie met gedierte. Berucht is het druivenhaantje, maar daar is tegenwoordig goede biologische bestrijding voor, namelijk aaltjes, te bestellen bij bijvoorbeeld de Horticoop. De druivengalmijt wordt door de toepassing van zwavel bestreden en van trips en spint is in de volle grond

over het algemeen weinig overlast. In de kas zijn daar roofmijten voor verkrijgbaar, ook bij de Horticoop. Bladluis kan bestreden worden door sluipwespen in te zetten. Tegen vogels, wespen en vliegen worden zijdebespanningsnetten ingezet. Deze worden door middel van clips bevestigd.

De oogst

Voor tafeldruiven is het moment van oogsten aangebroken als het suikergehalte 17 brix is. Dit wordt gemeten met een refractometer, door uit een afgeknipte bes onder uit de tros een druppel sap op de meter te deponeren en af te lezen. De pitten zijn dan meestal ook al wat bruin. De tafeldruiven kunnen na de oogst hangend in een koele ruimte nog een tijdje bewaard worden, maar een spoedige consumptie verdient de voorkeur.

Wijndruiven worden geoogst als het suikergehalte boven de 80 oechsels ligt. Dit wordt op dezelfde manier met de refractometer gemeten. Voor een goede meting wordt om de 5 meter een willekeurige bes uit een tros geknipt. Het gemiddelde van de meting van alle bessen geeft meestal een correcte inschatting. Bij voorkeur wordt geoogst voordat de trossen geïnfecteerd worden door schimmels. Alle aangetaste bessen moeten verwijderd worden voor verwerking.

In een jaar zoals dit worden de meeste wijndruiven wel rijp. Maar ze bouwen onvoldoende suiker op. Dan wordt bij de vergisting invertsuiker toegevoegd. Hoe dat moet, is weer een heel ander verhaal. Druiven hebben ongeveer 100 zonnige dagen van minimaal gemiddeld 20° dagtemperatuur nodig en koele nachten om rijp te worden. Dat hebben we dit jaar niet gehaald.

Wij hebben dit jaar 85 kilo blauwe druiven geoogst, maar door botrytis-infectie maar 58 kilo kunnen leveren om wijn van te laten maken, ongeveer 65 flessen. Het suikergehalte was 70 oechsels, dus te laag.

De witte druiven moeten nog geoogst worden. Wij schatten een

oogst van 40 kg, als er niets meer **Frankenthaler.** mis gaat in de komende 3 weken.

De tafeldruiven uit de kas hebben hun eerste paar trossen dit jaar gegeven. Ook hier was het suikergehalte maar net goed, maar ze waren wel erg lekker.

En..., de witte wijn van vorig jaar was erg lekker, de rode wijn wordt in januari gebotteld en gaat dan de kelder in.

Ik hoop dat ik met dit artikel enthousiaste leden van de NPV heb uitgenodigd om een nieuw avontuur met druiven te beginnen of uit te breiden. Voor vragen en reacties ben ik bereikbaar via de redactie en via sjoerdwindemuller@hotmail.com.

Nuttige adressen:

www.vitisvino.nl
<http://westlandsedruif.nl/themapark/themapark/contact-route.php>
www.wijngaardeniersgilde.nl
www.fawbg.nl

Sjoerd Windemuller